

висока самооцінка, віра в свої сили і здібності. Ще одна зустріч з батьками відбулася у формі кейс-практикуму «Навіщо дивитися мультики?» Окрему зустріч присвятили проблемі комп'ютерних ігор. Разом з батьками аналізували негативні та позитивні сторони захоплення дітей віртуальним світом.

Робота за проектом висвітлюється на сайті бібліотеки в окремій рубриці <http://www.library.kherson.ua/lw/tag/бібліомалята/>, тож усі зацікавлені можуть більш детально ознайомитись з методикою та досвідом його реалізації.

Вдалиий старт та успіх у проведенні пілотних занять студії «Бібліомалята» спонукають організаторів ретельно готуватись до наступного сезону, розробляючи стратегію діяльності з урахуванням нових викликів, спричинених пандемією коронавірусної хвороби. Зокрема – вироблення альтернативних форматів взаємодії з маленькими учасниками студії та їхніми родинами через телекомунікацію, канали й платформи дистанційного навчання, які могли б за необхідності стати «місточком» між очними зустрічами учасників цього нового проекту Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки.

Коршевнюк Т. В.

СТАН КОМПЕТЕНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасне навчання пов'язано з розвитком здатності учнів до постійного творчого самооновлення в умовах нової соціокультурної системи, виразними рисами якої є зростання розмаїття світу, нестабільність і невизначеність. У цей період розвитку людства, на думку М. С. Кагана, у дітей «з раннього віку формується відчуття природної неперервної зміни, оновлення середовища, умов існування, засвоєваних ними знань, норм поведінки, мови, іграшок та ігор» [4, с. 272].

Така ситуація детермінує виділення й засвоєння надпредметних, творчих способів діяльності, які виступають своєрідними константами змісту освіти і забезпечують розвиток різних сфер особистості учня. При цьому ми стоїмо на позиції обов'язкового включення до змісту мотиваційних та операційних елементів і не заперечуємо конструювати зміст на предметній основі. Зауважимо, що відбувається зміна організації предметної інформації – зміщення акцентів від переважно понятійного знання до ціннісно-сислової реальності і діяльнісної сторони.

Названі трансформації резонують із процесами компетенізації вітчизняної освіти в цілому та її біологічного компонента зокрема. Розглянемо стан компетенізації змісту шкільного біологічної освіти за результатами аналізу навчальних програм з біології для основної і старшої школи [1; 2].

На основі аналізу чинних програм з біології для 6-9 класів (базова середня біологічна освіта) і біології і екології для 10-11 класів (профільна

середня освіта) маємо підстави для таких висновків. Цільову заданість біологічної підготовки учнів, які здобувають базову середню чи профільну середню освіту, вирізняє орієнтованість на формування предметної біологічної і ключових компетентностей.

Предметна біологічна компетентність є продуктом синтезу знаннєвого, діяльнісного, ціннісного компонентів, сутність яких відображують назви. Саме за цими компонентами подано очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів у чинних програмах з біології [1; 2]. Так, до знаннєвого компонента (у програмі підрубрика «Знання») входить оперування термінами, наведення прикладів, пояснення біологічних процесів. Тобто те, що стосується відтворення і розуміння включених до змісту шкільної освіти видів біологічних знань (фактів, понять, законів, закономірностей, гіпотез, теорій). Діяльнісний компонент (у програмі «Діяльність (уміння)») включає широкий спектр умінь, сформованість яких є освітнім результатом. Прикладами є вміння розпізнавати об'єкти живої природи на малюнках, фотографіях, муляжах; аналізувати та порівнювати; спостерігати/досліджувати та описувати біологічні процеси; встановлювати зв'язки; дотримуватись правил роботи з мікроскопом та лабораторним обладнанням; застосовувати знання. Водночас у структурі діяльнісного компонента не представлена творча діяльність, тож розвиток творчих умінь учнів залишається без належної уваги.

Порівняно із знаннєвим і діяльнісним найменш розробленим є ціннісний компонент (у програмі підрубрика «Ставлення»). Така ситуація цілком об'єктивна, адже ціннісне ставлення набуло статусу компонента змісту освіти нещодавно, хоча й цілком обґрунтовано. За визначенням І. Я. Лернера, «досвід емоційно-ціннісного ставлення людини до світу, до освоєваних його об'єктів являє собою сформовані соціальні потреби, ступінь багатства яких характеризує міру долученості суб'єкта до цінностей даної епохи» [6, с. 148]

Включення до змісту вітчизняної освіти емоцій, цінностей і ставлень стало інновацією для освітян. Цим пояснюється недостатня розробленість ціннісного компонента в теорії змістотворення і відсутність цілісного підходу до його реалізації в шкільній практиці.

Актуальність проблеми формування ціннісної сфери учнів підтверджується сучасною законодавчою освітньою базою, згідно якої пріоритетним напрямом освіти є залучення суб'єктів навчання до опанування цінностями, створеними людством, розуміння цінності категорій знання, життя, природа, здоров'я [3].

Ціннісний компонент змісту шкільної біологічної освіти орієнтований на формування в учнів таких якостей особистості, які сприяють самоідентифікації учнів, гармонізації їх відносин з іншими людьми, природою.

Специфіка ціннісного аспекту шкільної біології зумовлена також переглядом ціннісної парадигми людства, який на межі ХХ-ХХІ століть ініціювали філософи, культурологи, соціологи, історики, педагоги,

психологи та інші фахівці. Вчені солідарні в тому, що необхідно здійснити «перехід від стратегії розвитку, в якій домінує цінність володіння, споживання матеріальних благ у зростаючих масштабах, до стратегії буття, за якої розвиток, насамперед духовний, стане визначальним чинником життя людини, бо людство не зможе вижити при будь-якому «сталому розвитку», якщо триватиме попереднє егоїстичне... існування» [5, с. 173]

У навчальних програмах з біології ціннісний компонент змісту виражено здебільшого у понятійно-абстрактній формі як доповнення до знань, що підлягають засвоєнню. Почасти ці знання не можуть адекватно відобразити ціннісну сферу особистості (наприклад, знання ознак тваринної клітини або функцій сечовидільної системи), стосуються переважно прагматичних цінностей (роль рослин/тварин в житті людини та ін.). Водночас освітяни наголошують на необхідності формування у підростаючого покоління ціннісного ставлення до людини, природи, інформації, суспільства, адже сучасне суспільство значно більше зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні активно діяти і приймати самостійні рішення, оцінювати моральне значення своїх дій і вибору. Відтак усталена в українській школі система цінностей доповнюється цінностями, затребуваних новою соціокультурною ситуацією.

Значні утруднення вчителі біології відчувають щодо ключових компетентностей. Попри наявність у програмах таблиці компетентнісного потенціалу, що містить стисло характеристику цих компетентностей, в освітній практиці відсутній виважений інструментарій їх формування та оцінювання.

Зазначимо, що зазнали змін критерії та принципи відбору змісту шкільної природничої освіти. Зокрема домінуючим стає не стільки повнота відображення елементів науки (біології, хімії, фізики, астрономії, географії), скільки розвивальні, ціннісно-сміслові можливості змісту, його внесок у реалізацію компетентнісного підходу, формування світогляду, значущість для розкриття особистісного потенціалу учнів. Проте в шкільній біології на заваді цих прогресивних змін стали відсутність теоретико-методологічного обґрунтування та відповідної апробації, тому розвивальний і виховний ефекти змісту біологічної освіти слабко виражені. Натомість уроки біології залишаються полігоном, призначеним для оволодіння широким спектром біологічних знань (анатомічних, фізіологічних, цитологічних, генетичних, морфологічних, екологічних, зоологічних та інших).

Ми не применшуємо значущість формування в учнівства комплексу знань, умінь і навичок, компетентностей, що формуються в освітньому процесі з біології і забезпечують біологічну підготовку, соціальну і професійну адаптацію в суспільстві, екологічно доцільну поведінку. Нам близька позиція І. С. Якиманської, яка обґрунтовує, наскільки важливо, щоб у випускників сформувався «індивідуальне сприйняття світу, можливість його творчої трансформації, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінюванні фактів, явищ, подій оточуючої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх установок» [7, с. 6].

Окреслені проблеми змістотворення шкільної біологічної освіти на засадах компетентнісного підходу логічно позначаються на процесі та результатах навчання біології учнів. Враховуючи, що інтерпретатором та організатором засвоєння цього змісту залишається вчитель біології, не втрачає актуальності забезпечення його необхідними ресурсами задля досягнення цілей компетентнісно орієнтованої біологічної освіти учнів у закладах загальної середньої освіти.

Література:

1. Біологія. 6-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (Програму затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804).
URL: <https://www.ed-era.com/img/books/mon59/programs/15.biologiya-6-9.pdf>
2. Біологія і екологія. 10-11. Рівень стандарту. Профільний рівень. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (Програму затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від № 1407 від 23.10.2017). [Електронний ресурс].
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.
4. Каган М.С. Введение в историю мировой культуры. Книга 2. Второе издание. Санкт-Петербург: Петрополис. 2003. 320 с.
5. Самохвалова, В.И. Человек и судьба мира. Москва: Новый век. 2000. 195 с.
6. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. Москва: Педагогика. 1983. 352 с.
7. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Москва: Сентябрь 1996. 96 с.

Коча І. А.

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ПІД ЧАС ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасному освітньому просторі пріоритетності набуває формування основ моральної спрямованості особистості, гуманних почуттів, переконань, вироблення у школярів звичок доброзичливої поведінки. Одне з основних завдань закладу загальної середньої освіти полягає в розвитку гуманності – сукупності моральних якостей особистості, що виражаються через ставлення до людини як до вищої цінності.

У законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», у «Національній доктрині розвитку освіти» акцентовано увагу на дитиноцентризмі, гуманізації освіти, формуванні загальнокультурних і морально-етичних цінностей у здобувачів освіти.

Так, у Концепції «Нова українська школа» визначено пріоритетність «збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-